فصلنامه علمی-پژوهشی
بهداشت در عرصه
دوره ۱۳ شماره ۴، زمستان ۱۴۰۴، صفحات ۵۶ تا ۶۳
Journal homepage: https://journals.sbmu.ac.ir/jhf

بررسی وضعیت سواد رسانه‌ای دانش‌آموزان دختر پایه اول دبیرستان‌های متوسطه شهر تهران در سال تحصیلی ۱۴۰۴-۱۴۰۳

سمانه امیرقاسم خانی[۱]، طیبه مرعشی*[۱]، علی رمضانخانی[۱]، مهشید نامداری[۱] اعظم گودرزی[۱]

[۱] گروه بهداشت عمومی، دانشکده بهداشت و ایمنی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران.

[۲] گروه اپیدمیولوژی، دانشکده بهداشت و ایمنی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران.

[۳] وزارت آموزش و پرورش، دفتر سلامت و تندرستی، تهران، ایران.

مقاله پژوهشی

چکیده

زمینه و اهداف: سواد رسانه‌ای توانایی دستیابی، تجزیه و تحلیل، نقد، ارزیابی وایجاد ارتباط باگونه‌های مختلف پیام‌های رسانه‌ای است و در میان انواع مخاطبین رسانه‌ها، نوجوانان بیشتر از همه تحت تاثیر رسانه‌ها قرار دارند. پژوهش حاضر به منظور تعیین وضعیت سواد رسانه‌ای دانش‌آموزان دختر پایه اول دبیرستان‌های متوسطه شهر تهران در سال تحصیلی ۱۴۰۴- ۱۴۰۳ انجام شد.

مواد و روش‌ها: در این مطالعه توصیفی تحلیلی ۲۱۱ نفر از دانش‌آموزان دختر پایه اول متوسطه که به روش نمونه‌گیری دو مرحله‌ای انتخاب شدند، مورد ارزیابی قرار گرفتند. داده‌ها با استفاده از پرسشنامه محقق‌ساخته که روایی و پایایی آن محاسبه گردید، جمع آوری شد. تحلیل اطلاعات با استفاده از نرم افزار SPSS 24 انجام گردید. رعایت ملاحظات اخلاقی در تمام مراحل اجرای مطالعه در نظر گرفته شد.

یافته‌ها: بیشترین فراوانی دانش‌آموزان (۴۳/۶٪) مربوط به گروه سنی سیزده سال بود. بیش از نیمی از دانش‌آموزان (۵۷/۸٪) میانگین سواد رسانه‌ای بین ۱۰۱-۶۵ داشتند، نمره سواد رسانه‌ای ۴۰/۸٪ دانش‌آموزان نیز ۱۴۰-۱۰۲ بود و بقیه نمره کمتر از ۶۵ داشتند. سواد رسانه ای خوب در دانش‌آموزانی با پدر دارای تحصیلات کارشناسی ارشد (۲۵/۶٪) ، مادر با تحصیلات راهنمایی و سیکل (۵۵/۷٪) ، و پدر با شغل آزاد (۵۶/۶٪) مشاهده شد.

نتیجه‌گیری: یافته‌های پژوهش نشان داد که سواد رسانه‌ای دانش آموزان در سطح متوسط و خوب قرار دارد. ولی با توجه به اهمیت و ضرورت سواد رسانه‌ای با برنامه‌ریزی آموزشی می توان به ارتقای سطح سواد رسانه‌ای دانش‌آموزان و بهره‌گیری آگاهانه‌تر آنان از رسانه‌ها کمک نمود.

کلید واژه‌ها: سواد رسانه؛ دانش آموز؛ دبیرستان متوسطه اول.

Please cite this article as: Amirghasemkhani S, Marashi T, Ramezakhani A, Namdari M, Goodarzi A. Investigating the media literacy status of first grade female students in Tehran high schools in the academic year 2024-2025. Journal of Health in the Field 2025; 13(4):56-63. https://doi.org/10.22037/jhf.v13i4.50078

*نویسنده مسئول: گروه بهداشت عمومی، دانشکده بهداشت و ایمنی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران.
Email: t.marashi@sbmu.ac.ir

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۴/۰۶/۳
تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۵/۰۳/۵

مقدمه

یکی از مهمترین رویکردها که جامعه را در برابر همه‌گیری اطلاعات در بحران‌ها ایمن می‌سازد، افزایش سواد رسانه‌ای می‌باشد. سواد رسانه‌ای را می‌توان توانایی انتقاد از اطلاعاتی دانست که مخاطبان مصرف یا حتی تولید می‌کنند، بدین ترتیب آنها در برابر اخبار جعلی به ایمنی دست می‌یابند [۱]. سواد رسانه‌ای مانند یک رژیم غذایی هوشمندانه است. سواد رسانه‌ای می‌تواند به مخاطبان رسانه‌ها بیاموزد که از حالت انفعالی و مصرفی خارج شده و به معادله متقابل و فعالانه وارد شوند که در نهایت به نفع خود آنان باشد [۲]. رسانه‌ها نقش بسیار مهمی در شکل دهی و نفوذ به فرهنگ، ارزش‌ها و اعتقادات افراد دارند. به عبارت دیگر، در عصر جدید، گروه‌های سنی مختلف به ویژه نوجوانان بیشتر در معرض خطر بمباران پیام‌های رسانه‌ای قرار دارند. این امر سردرگمی و تردید در انتخاب پیام‌های رسانه‌ای صحیح، در سراسر جهان را داشته است [۳]. نوجوانان از مهمترین مصرف‌کنندگان رسانه‌ها هستند [۴]. از نظر «جیمز پاتر» چشم‌اندازهایی که ما به طور فعالانه برای قرار گرفتن در مقابل رسانه‌ها از آن بهره‌برداری می‌کنیم تا معنای پیام‌هایی را که با آنها مواجه می‌شویم تفسیر کنیم، سواد رسانه‌ای نامیده می‌شود. سواد رسانه‌ای الگویی چند عاملی است و ساختارهای دانش، منبع شخصی، وظایف پردازش اطلاعات و مهارت‌ها و توانایی‌ها، عامل‌های مدل سواد رسانه‌ای پاتر هستند [۵]. جیمز پاتر معتقد است که سواد رسانه‌ای دارای چهار بعد به شرح زیر می باشد: بعد شناختی، بعد احساسی، بعد زیبا شناختی و بعد اخلاقی [۶]. الیزابت تامن و همکارانش، سواد رسانه‌ای را مانند فیلتری داوری کننده می‌دانند به این معنا که جهان متراکم از پیام است، باید این پیام‌ها از لایه‌های فیلتر سواد رسانه‌ای عبور کنند تا شکل موجه و معنادار به خود بگیرند. در لایه اول اهمیت برنامه‌ریزی شخصی در نحوه استفاده از رسانه‌ها است [۷]. در لایه دوم با توجه به ویژگی‌های پیام دهنده، برخی پیام‌ها که مطلوب مخاطب است، برگزیده می‌شوند و به دیگر پیام‌ها توجه نمی‌شود. در لایه سوم نیز پیام‌های رسانه‌ای نقد می‌شود. شناخت حقایق و جنبه‌هایی از پیام که حذف شده در این لایه اهمیت دارد [۸]. از دهه ۱۹۷۰ موضوع سواد رسانه‌ای در برخی از کشورهای آمریکای لاتین و اروپا مورد توجه قرار گرفت. در اروپا آموزش سواد رسانه‌ای در سال ۱۹۷۰ در کشور فنلاند و دانمارک به اجرا در آمد. آموزش سواد رسانه‌ای در کانادا از سال ۱۹۷۸ با تشکیل انجمن سواد رسانه‌ای آغاز شد. در سال ۱۹۸۲ سازمان یونسکو بیانیه‌ای در ارتباط با آموزش سواد رسانه‌ای با امضای ۱۹ کشور صادرکرد که در حال حاضر با عنوان بیانیه گرانوالد رسمیت پیدا کرده است [۹]. پس از آن یونسکو اجلاس‌های بین المللی متعددی را در زمینه آموزش سواد رسانه‌ای برگزار کرده است. هم اکنون در نظام آموزشی بسیاری از کشورهای دنیا همچون کانادا، ژاپن، آمریکا، آلمان، انگلیس، اسپانیا و آفریقای جنوبی سواد رسانه‌ای یک واحد درسی در مقاطع مختلف تحصیلی به شمار می‌رود [۱۰]. در ایران نیز از اواسط دهه هشتاد، سواد رسانه‌ای جای خود را در میان کتاب‌های دانشگاهی باز کرد. از سال ۱۳۹۵ نیز با برنامه درسی اختصاصی تفکر و سواد رسانه‌ای پایه دهم، به استناد مصوبه شورای عالی آموزش و پرورش، آموزش سواد رسانه‌ای به طور رسمی وارد نظام آموزشی شد [۹]. با پیدایش و گسترش انقلاب تکنولوژی در دهه ۱۹۸۰، جهان به مرحله جدیدی گام نهاد که در آن رسانه‌ها ضمن تکامل و تنوع به یکی از اجزای اصلی جوامع بشری تبدیل شده‌اند. بنابراین برای استفاده آگاهانه و فعالانه از رسانه‌ها، نیازمند تعریف گسترده‌تری از سواد رسانه و مفاهیم آن هستیم که به معنای بهره مندی از تفکر منتقدانه در برخورد با رسانه‌هاست [۱۱]. آمار سایت «استاتیستا» میانگین روزانه مصرف رسانه‌ای در جهان در سال ۲۰۱۸ معادل ۴۷۳ دقیقه بوده است و حدود ۷۴ درصد مخاطبان برنامه‌های تلویزیون و فیلم را به صورت آنلاین تماشا کرده‌اند و ۳۹۵ دقیقه صرف استفاده از رسانه‌های دیجیتال کرده‌اند. عمده مصرف رسانه‌ای کاربران در این سال از مطالب غیر خبری بوده است. در سال ۱۳۹۶ آخرین آمار رسمی مربوط به استفاده دانش آموزان از رسانه‌ها از سوی خبرگزاری فارس منتشر شد که طی آن افراد زیر ۱۹سال حدود ۵ تا ۹ ساعت از شبکه های اجتماعی استفاده می‌کنند. همچنین گزارش دیجیتال ۲۰۱۹ نشان می‌دهد که در ایران ۸۹ درصد کاربر اینترنت و حدود ۶۴ درصد کاربر اینترنت مبتنی بر موبایل وجود دارد [۱۲]. مطالعه انجام شده توسط اسدی (۱۳۹۹) نشان داد، سواد رسانه‌ای با تفکر انتقادی و مهارت‌های اجتماعی رابطه معنادار داشته [۱۲]. مطالعه انجام شده توسط سفر و همکاران (۱۳۹۲) نشان داد؛ به‌دلیل ضعف بعد ادراکی سواد رسانه‌ای دانشجویان و دانش آموزان تهرانی، آنها قادر به انتخاب آگاهانه از میان فرستنده‌های متعدد، عمل مستقل و کنترل در مرحله مصرف نیستند [۱۳]. مطالعه انجام شده توسط الوبیو و همکاران (۲۰۱۹) نشان می‌دهد که کمبود بودجه، فقدان امکانات مناسب، ناکافی بودن برنامه درسی، اعتصاب‌های مکرر اعضای هیئت علمی که دامنه موضوعی و زمان پوشش برنامه درسی را محدود می‌کند و پایین بودن کیفیت مهارت های فناوری رسانه‌ای و روش‌های تدریس از عوامل اصلی مبارزه با کسب سواد رسانه‌ای هستند [۱۴]. از بین گروه‌های سنی مختلف نوجوانان بیشتر در معرض خطر بمباران پیام‌های رسانه‌ای قرار دارند [۳]. لذا تعیین و ارتقای سواد رسانه‌ای آنان اهمیت ویژه‌ای دارد. این مطالعه با هدف تعیین وضعیت سواد رسانه‌ای دانش آموزان دختر پایه اول دبیرستان‌های متوسطه شهر تهران انجام شد .

مواد و روش‌ها

این مطالعه یک مطالعه مقطعی با رویکرد توصیفی تحلیلی بود که سواد رسانه‌ای دانش آموزان مقطع متوسطه اول دبیرستان‌های دخترانه شهر تهران را در سال تحصیلی ۱۴۰۴-۱۴۰۳مورد بررسی قرار داد. معیارهای

این کار از مجوز Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0) تبعیت می‌کند.

ورود به پژوهش شامل: تمایل به همکاری داوطلبانه، تکمیل فرم رضایت‌نامه برای شرکت در طرح پژوهشی بود. معیارهای خروج از مطالعه نیز عدم تمایل به ادامه همکاری و حضور در طرح پژوهشی بود. فرآیند نمونه‌گیری در دو مرحله صورت گرفت. ابتدا از بین مناطق شهر تهران منطقه یک به صورت تصادفی انتخاب شد. سپس از بین دبیرستان‌های منطقه یک چهار دبیرستان دخترانه به طور تصادفی انتخاب شدند. در این دبیرستان‌ها تعداد ۲۱۱ دانش‌آموز پایه هفتم به صورت تصادفی انتخاب شدند. پس از انتخاب تصادفی نمونه‌ها با دانش‌آموزان ارتباط برقرار نموده و هدف از انجام پژوهش و مراحل آن توضیح داده شد و از آنها خواسته شد، در صورت تمایل به شرکت در این مطالعه ابتدا فرم رضایت‌نامه را تکمیل نموده و سپس به پرسشنامه سواد رسانه‌ای پاسخ دهند. در ابتدای کار نیز توضیحات کاملی در خصوص تعهد ما در حفظ محرمانگی اطلاعات شرکت‌کنندگان داده شده بود و از دانش آموزان خواسته شد ابتدا این توضیحات را به منظور اطمینان از محرمانه ماندن اطلاعاتشان با دقت مطالعه کنند و سپس به سوالات پرسشنامه پاسخ دهند. با توجه به اهداف مطالعه و بررسی پرسشنامه‌هایی که در این زمینه موجود بود، پرسشنامه‌ای متناسب با اهداف مطالعه و با استفاده از پرسشنامه‌های در دسترس [۹،۱۵،۱۶،۱۷] و متون علمی تهیه شد. جهت ارزیابی روایی پرسشنامه از روش روایی صوری و محتوا استفاده شد. روایی صوری با دو روش کمی و کیفی بررسی شد. برای تعیین روایی محتوا نیز از دو روش کمی و کیفی استفاده شد. برای تعیین روایی صوری کیفی از ۱۰ نفر از دانش‌آموزان بصورت چهره به چهره، در رابطه با سطح دشواری، میزان تناسب و ابهام در مورد کلمات، عبارات و جملات ابزار مصاحبه شد، این دانش‌آموزان در نمونه‌گیری شرکت داده نشدند. جهت تعیین روایی صوری کمی از روش کمی تاثیر آیتم استفاده شد. در این مرحله به منظور کاهش و حذف عبارت‌های نامناسب و تعیین اهمیت هر یک از عبارت‌ها از نظرات ۱۰ نفر از دانش آموزان که در نمونه‌گیری شرکت داده نشدند، استفاده شد. همچنین از نظرات ۱۰ نفر از افراد صاحب نظر متخصص آموزش بهداشت و ارتقاء سلامت، ارتباطات و رسانه استفاده شد. در روش تاثیر آیتم در صورتی که نمره تاثیر هر عبارت مساوی یا بیشتر از ۱/۵ بود. عبارت برای تحلیل‌های بعدی مناسب تشخیص داده شد [۱۸،۱۹]. هیچ یک از آیتم‌ها امتیاز تاثیر کمتر از ۱/۵ نداشتند. برای سنجش روایی محتوا، ابتدا روایی کیفی محتوا، با استفاده از نظرات ۱۰ نفر از افراد صاحب نظر بررسی شد. به منظور تعیین پایایی پرسشنامه آلفای کرونباخ محاسبه شد [۲۰]. پایایی محاسبه شده پرسشنامه بیش از ۸۰ درصد و مطلوب بود. پس از انجام روایی و پایایی، پرسشنامه در اختیار دانش آموزان قرار گرفت و تکمیل شد. پرسشنامه نهایی شامل ۲ بخش بود. بخش اول شامل سوالات جمعیت‌شناختی سن، رتبه تولد، تحصیلات پدر، تحصیلات مادر، تعداد فرزندان خانواده، شغل پدر، شغل مادر، وضعیت تحصیلی دانش‌آموز بود. بخش دوم پرسشنامه، شامل سوالات مربوط به سواد رسانه بود. تعداد سوالات سواد رسانه ۳۱ سوال بود که پس از انجام روایی و پایایی به ۲۸ سوال کاهش یافت. گویه‌های این پرسشنامه بر مبنای طیف لیکرت ۵ تایی نمره‌گذاری شد. در این پرسشنامه، سوالات یک تا شانزده بصورت (کاملا موافقم ۵)، (موافقم ۴)، (نظری ندارم ۳)، (مخالفم ۲)، (کاملا مخالفم ۱) نمره‌گذاری شده است و از سوالات ۱۷ تا ۲۸ بصورت (خیلی زیاد ۵)، (زیاد ۴)، (تا حدودی ۳)، (کم ۲)، (خیلی کم ۱) نمره‌گذاری شده است. نمرات سواد رسانه‌ای دانش‌آموزان در سه سطح ضعیف کمتر از ۶۵، متوسط بین ۱۰۱-۶۵ و خوب ۱۴۰-۱۰۲ دسته‌بندی شد. برای توصیف نتایج، از آمار توصیفی استفاده شد و میانگین و انحراف معیار نمرات سواد رسانه دانش‌آموزان به دست آمد. آزمون آماری کلموگروف-اسمیرنوف، به منظور بررسی نرمال بودن داده‌ها استفاده شد. به منظور مقایسه نمرات سواد رسانه‌ای دانش‌آموزان، بر حسب مشخصات دموگرافیک از آزمون آماری کای دو استفاده شد. نرم افزار SPSS نسخه‌ی ۲۴ در راستای تجزیه و تحلیل اطلاعات مورد استفاده قرار گرفت.

یافته‌ها

بر اساس نتایج جدول شماره ۱، بیشترین فراوانی دانش آموزان ۹۲ نفر (۴۳/۶) مربوط به گروه سنی سیزده سال وکمترین فراوانی ۴۷ نفر (۲۲/۳) به گروه سنی چهارده سال بود . دانش‌آموزانی که فرزند اول خانواده بودند با فراوانی ۱۱۴ نفر (۵۴/۱) و کمترین فراوانی ۶ نفر (۲/۹) دانش‌آموزانی است که فرزند چهارم و بیشتر بودند. خانواده‌هایی که دو فرزند دارند با بیشترین فراوانی ۱۲۲ نفر (۵۳/۱) وکمترین فراوانی ۱۵ نفر (۷/۲) به خانواده‌هایی تعلق داشت که چهار فرزند و بیشتر داشتند. در بررسی توزیع فراوانی تحصیلات پدر دانش آموزان، ۴۹ نفر (۲۳/۲) تحصیلاتی در سطح کارشناسی و کمترین فراوانی ۴ نفر (۱/۹) بی‌سواد بوده است. بررسی شغل پدر دانش‌آموزان نشان داد که بیشترین فراوانی ۱۱۷ نفر (۵۵/۵) شغل آزاد و کمترین فراوانی ۲ نفر (۰/۹) کارمند بودند. بیشترین فراوانی تحصیلات مادر ۵۶ نفر (۲۶/۵) در سطح دیپلم و کمترین فراوانی ۴ نفر (۱/۹) در سطح ابتدایی بودند. در بررسی توزیع فراوانی شغل مادر، بیشترین فراوانی ۱۴۷ نفر (۶۹/۷) مادران خانه‌دار و کمترین فراوانی ۲ نفر (۰/۹) کارگر و بازنشسته بودند. در بررسی توزیع فراوانی معدل دانش‌آموزان، بیشترین فراوانی ۱۱۸ نفر (۵۵/۹) خیلی خوب و کمترین فراوانی ۲۳ نفر (۱۰/۹) خوب بودند.

این کار از مجوز Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0) تبعیت می‌کند.

جدول ۱- توزیع فراوانی متغیرهای جمعیت شناختی دانش‌آموزان مورد بررسی
Table1-Frequency Distribution of demographic of the students studied

متغیر		فراوانی (درصد)
سن(سال)	دوازده	۷۲ (۳۴/۱)
	سیزده	۹۲(۴۳/۶)
	چهارده	۴۷(۲۲/۳)
رتبه تولد	اول	۱۱۴(۵۴)
	دوم	۷۸(۳۷)
	سوم	۱۳(۶/۲)
	چهارم و بیشتر	۶(۲/۹)
تعداد کل فرزندان	فرزند اول	۴۲(۱۹/۹)
	فرزند دوم	۱۱۲(۵۳/۱)
	فرزند سوم	۴۲(۱۹/۹)
	فرزند چهارم وبیشتر	۱۵(۷/۱)
تحصیلات پدر	بیسواد	۴(۱/۹)
	ابتدایی	۱۱(۵/۲)
	راهنمایی و سیکل	۲۶(۱۲/۳)
	دیپلم	۴۴(۲۰/۹)
	فوق دیپلم	۳۶(۱۷/۱)
	کارشناسی	۴۹(۲۳/۲)
	کارشناسی‌ارشد و بالاتر	۴۱(۱۹/۴)
شغل پدر	کارمند	۷۵(۳۵/۵)
	آزاد	۱۱۷(۵۵/۵)
	کارگر	۱۴(۶/۶)
	کارمند	۲(۰/۹)
	بازنشسته	۳(۱/۴)
تحصیلات مادر	بیسواد	۵(۲۴)
	ابتدایی	۴(۱/۹)
	راهنمایی و سیکل	۲۰(۹/۵)
	دیپلم	۵۶(۲۶/۵)
	فوق دیپلم	۴۲(۱۹/۹)
	کارشناسی	۵۵(۲۶/۱)
	کارشناسی‌ارشد و بالاتر	۲۹(۱۳/۷)
شغل مادر	کارمند	۴۲(۱۹/۹)
	خانه‌دار	۱۴۷(۶۹/۷)
	کارگر	۲(۰/۹)
	آزاد	۱۸(۸/۵)
	بازنشسته	۲(۰/۹)
معدل	خیلی خوب	۱۱۸(۵۵/۹)
	خوب	۲۳(۱۰/۹)
	قابل قبول	۳۴(۱۶/۱)
	نیاز به تلاش بیشتر	۳۶(۱۷/۱)

این کار از مجوز Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0) تبعیت می‌کند.

جدول ۲- توزیع فراوانی سواد رسانه در دانش‌آموزان مورد بررسی
Table 2- Distribution of frequency of media literacy among the studied students

نمره سواد رسانه	فراوانی (درصد)
کمتر از ۶۵	۳ (۱/۴)
۱۰۱-۶۵	۱۲۲(۵۷/۸)
۱۴۰-۱۰۲	۸۶(۴۰/۸)

جدول ۳- ارتباط بین متغیرهای جمعیت شناختی با سواد رسانه دانش‌آموزان
Table 3- Relationship between demographic variables and students media literacy

سواد رسانه		متوسط	خوب	جمع	P-value
متغیر جمعیت‌شناختی		تعداد(درصد)	تعداد(درصد)	تعداد(درصد)	
تحصیلات پدر	ابتدایی	۲۸(۲۲/۴)	۱۳(۱۵/۱)	۴۱(۳۷/۵)	۰/۳۱۹
	راهنمایی و سیکل	۲۵(۲۰/۰)	۱۹(۲۲/۱)	۴۴(۴۲/۱)	
	دیپلم	۲۲(۱۷/۶)	۱۴(۱۶/۳)	۳۶(۳۳/۹)	
	کارشناسی	۳۱(۲۴/۸)	۱۸(۲۰/۹)	۴۹(۴۵/۷)	
	کارشناسی‌ارشد و بالاتر	۱۹(۱۵/۲)	۲۲(۲۵/۶)	۴۱(۴۰/۸)	
تحصیلات مادر	ابتدایی	۲۱(۱۶/۸)	۸(۹/۳)	۲۹(۲۶/۱)	۰/۱۶۵
	راهنمایی و سیکل	۲۶(۲۰/۸)	۳۰(۳۴/۹)	۵۶(۵۵/۷)	
	دیپلم	۲۷(۲۱/۶)	۱۵(۱۷/۴)	۴۲(۳۹)	
	کارشناسی	۳۴(۲۷/۲)	۲۱(۲۴/۴)	۵۵(۵۱/۶)	
	کارشناسی‌ارشد و بالاتر	۱۷(۱۳/۶)	۱۲(۱۴/۰)	۲۹(۲۷/۶)	
شغل پدر	کارمند، کارگر و بازنشسته	۵۴(۴۳/۹)	۳۷(۴۳/۵)	۹۱(۸۷/۴)	۰/۹۵۷
	آزاد	۶۹(۵۶/۱)	۴۸(۵۶/۵)	۱۱۷(۱۱۲/۶)	
شغل مادر	کارمند، بازنشسته و کارگر	۳۰(۶۵/۲)	۱۶(۳۴/۸)	۴۶	۰/۳۱۵
	خانه دار	۸۷(۵۹/۲)	۶۰(۴۰/۸)	۱۴۷	
	آزاد	۸(۴۴/۴)	۱۰(۵۵/۶)	۱۸	
معدل	خیلی خوب	۶۶(۵۵/۹)	۵۲(۴۴/۱)	۱۱۸	۰/۱۲۷
	خوب	۱۶(۶۹/۶)	۷(۳۰/۴)	۲۳	
	قابل قبول	۲۵(۷۳/۵)	۹(۲۶/۵)	۳۴	
	نیاز به تلاش بیشتر	۱۸(۵۰/۰)	۱۸(۵۰/۰)	۳۶	
رتبه تولد	اول	۶۴(۵۱/۲)	۵۰(۵۸/۱)	۱۱۴(۱۰۹/۳)	۰/۵۲۵
	دوم	۴۸(۳۸/۴)	۳۰(۳۴/۹)	۷۸(۷۳/۳)	
	سوم و بیشتر	۱۳(۱۰/۴)	۶(۷/۰)	۱۹(۱۷/۴)	

بحث

در دنیای معاصر، رسانه‌های ارتباطی زندگی بشر را به طور گسترده‌ای احاطه کرده‌اند و مخاطب را در معرض حجم وسیعی از اطلاعات قرار می‌دهند و نهادهای جامعه نقشی فعال در هدایت و انتخاب رسانه‌های مناسب ایفا نمی‌کنند. در چنین شرایطی برخورداری از قدرت تحلیل و تفکر انتقادی برای انتخاب و استفاده صحیح از رسانه‌ها در فهرست اولویت‌های آموزشی جای می‌گیرد و تنها راهی که می‌تواند به انتخابی آگاهانه و متناسب با نیازهای واقعی منجر شود، مجهز شدن به سواد رسانه‌ای است. این ضرورت برای نوجوانانی که در سنین شکل‌گیری هویت و در معرض رسانه‌های متنوع قرار دارند اهمیت ویژه‌ای دارد [۱۳]. این مطالعه با هدف تعیین وضعیت سواد رسانه‌ای دانش‌آموزان

این کار از مجوز Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0) تبعیت می‌کند.

دختر پایه اول دبیرستان‌های متوسطه شهر تهران در سال تحصیلی ۱۴۰۴-۱۴۰۳ انجام شد.

بنا بر نتایج مطالعه حاضر، بیش از نیمی از دانش‌آموزان دارای نمره سواد رسانه‌ای در بازه ۶۵ تا ۱۰۱ (سطح متوسط) بودند. همچنین، ۴۰/۸از دانش‌آموزان دارای سواد رسانه‌ای در سطح خوب بودند و تنها ۱/۴از آنان در سطح ضعیف قرار داشتند. در مطالعه نقیبی و همکاران نیز نمره سواد رسانه‌ای ۸۷٪ از دانش‌آموزان در سطح متوسط و ۱۳٪ در سطح ضعیف گزارش شده بود [۲۴]. نتایج مطالعه تقی‌زاده (۱۳۹۲)، میانگین نمره سواد رسانه‌ای دانش‌آموزان ۲/۲ از ۵ را نشان داده است که با توجه به اهداف پژوهش در درجه ضعیف ارزیابی شده است [۲۶]. در مطالعه گوربندی و همکاران (۱۳۹۸) نیز سواد رسانه‌ای دانش‌آموزان در حد ضعیف ارزیابی شده است [۱۱]. در مطالعه شجاعی و همکاران (۱۳۹۱)، میانگین سواد رسانه‌ای پاسخگویان در بازه ۰ تا ۴۸ برابر با ۶۶/۲۸گزارش شد که نشان می‌دهد سواد رسانه‌ای اکثر دانشجویان در سطح متوسط قرار دارد [۲۵]. احتمال دارد تفاوت مشاهده‌شده بین نتایج مطالعه حاضر و مطالعات پیشین را می‌توان به افزایش توجه به استفاده از رسانه‌ها در سال‌های اخیر، به‌ویژه در میان نوجوانان، نسبت داد؛ امری که تا حدودی با افزایش سطح سواد رسانه‌ای آنان نیز همراه بوده است.

در بررسی رتبه تولد دانش‌آموزان، بیشترین فراوانی مربوط به فرزند اول خانواده و کمترین فراوانی مربوط به فرزند چهارم و بالاتر بود. در مطالعه بهرامیان و همکاران نیز ۴۵٪ از دانش‌آموزان دارای رتبه اول تولد بودند که این یافته با نتایج مطالعه حاضر همسو است[۷]. در بررسی تحصیلات پدر دانش آموزان، بیشترین فراوانی مربوط به سطح کارشناسی بود و کمترین فراوانی مربوط به بیسواد بود. در مطالعه بهرامیان و همکاران[۷] ۵/۲۷پدران تحصیلاتی در سطح راهنمایی داشتند در مطالعه نقیبی و همکاران[۲۴] ۴۶/۸ پدران درسطح دیپلم بوده و در مطالعه شجاعی و همکاران [۲۵]تحصیلات پدر دانشجویان ۵۸٪ در مقطع سیکل و پایین‌تر بود که با مطالعه حاضر ناهمسو است .احتمالا تفاوت مشاهده شده به دلیل افزایش سطح سواد مشاهده شده در سطح جامعه است. بیشترین فراوانی مشاهده شده برای تحصیلات مادر دانش‌آموزان در سطح دیپلم و کمترین فراوانی مربوط به مقطع ابتدایی بود. در مطالعات انجام شده توسط بهرامیان و همکاران [۷]و شجاعی و همکاران[۲۵] تحصیلات مادر در سطح پایین‌تر مشاهده شد.

در بررسی وضعیت شغلی پدران، بیشترین فراوانی در شغل آزاد و کمترین مربوط به کارمندان بود. در مطالعه بهرامیان و همکاران نیز ۵/۳۲ پدران شغل آزاد داشتند [۷]. در مطالعه اسدی نیز ۳۷/۳پدران شغل آزاد داشتند که همسو با مطالعه حاضر است [۲۲]. در بررسی وضعیت شغلی مادران نیز بیشترین فراوانی مربوط به مادران خانه‌دار بود و کمترین فراوانی مربوط به مادران بازنشسته و کارگر بود. در مطالعه بهرامیان و همکاران نیز ۷۵٪ مادران خانه‌دار بودند که همسو با مطالعه حاضر است[۷]. در بررسی معدل دانش‌آموزان، بیشترین معدل مشاهده شده در سطح خیلی خوب بود. نتایج مطالعه حاضر با نتایج مطالعه دولتیاری و همکاران [۲۳] همسو است. در تبیین این یافته که بین سواد رسانه‌ای با پیشرفت تحصیلی رابطه‌ای مثبت و معنادار وجود دارد، می‌توان گفت که پیشرفت تحصیلی عنصری چند بعدی بوده و پیچیدگیهای فراوانی دارد. پیشرفت تحصیلی به اشکال مختلف زمینه رشد عاطفی، اجتماعی، شناختی و جسمانی دانش آموزان را فراهم می‌نماید. دانش‌آموزانی که تحصیلات پدر آنها در سطح کارشناسی ارشد بود، سواد رسانه‌ای خوب داشتند. در مطالعه نقیبی و همکاران ۴۶/۸پدر دانشجویان سطح دیپلم را داشتند که ناهمسو با مطالعه حاضر است [۲۴]. نتایج نشان داد که تحصیلات پدر با سواد رسانه دانش‌آموزان ارتباط معناداری نداشت این یافته با مطالعه انجام شده توسط بهرامیان و همکاران همسو است [۷]. در مطالعه شجاعی و همکاران بین تحصیلات والدین با میزان سواد رسانه‌ای دانشجویان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد که ناهمسو با مطالعه حاضر است [۲۵]. در مطالعه نقیبی و همکاران بین تحصیلات پدر با سواد رسانه‌ای رابطه‌ای معنادار وجود دارد که با مطالعه حاضر ناهمسو است [۲۴]. سواد رسانه‌ای دانش‌آموزان با تحصیلات مادر و رتبه تولد و شغل پدر ارتباط معناداری نداشت،که نتایج با مطالعه انجام شده توسط بهرامیان و همکاران همسو است [۷].

نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش نشان داد که سواد رسانه‌ای دانش آموزان در سطح متوسط و خوب قرار دارد. سواد رسانه ای دانش آموزان با متغیرهای شغل ،تحصیلات پدر و مادرارتباط معنادار نداشت ،ولی در رابطه با معدل ،دانش آموزانی که معدل بالاتری داشتند ،سواد رسانه ای بالاتری داشتند.ولی با توجه به اهمیت و ضرورت سواد رسانه‌ای با برنامه‌ریزی آموزشی می‌توان به ارتقای سطح سواد رسانه‌ای دانش‌آموزان و بهره‌گیری آگاهانه‌تر آنان از رسانه‌ها کمک نمود.

تشکر و قدردانی

از همه افرادی که در انجام پژوهش و اجرای پایان نامه مشارکت و همکاری داشتند تشکر به عمل می‌آید.

تضاد منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند هیچگونه تضاد یا تعارض منافعی ندارند.

این کار از مجوز Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0) تبعیت می‌کند.

تامین مالی مقاله

این مقاله هیچگونه حمایت مالی دریافت نکرده است .

ملاحظات اخلاقی

کسب کد اخلاق IR.SBMU.PHNS.REC.1403.011 از کمیته اخلاق دانشکده بهداشت و ایمنی صورت گرفت. هماهنگی‌های لازم با مدیران مدارس محل اجرای پژوهش انجام شد. کلیه‌ی دانش‌آموزانی که در این پژوهش شرکت داشتند و یکی از والدین آنها، فرم رضایت‌نامه را مبنی بر تمایل داوطلبانه جهت شرکت در پژوهش را تکمیل نمودند. همچنین متعهد به حفظ محرمانگی اطلاعات شرکت‌کنندگان در پژوهش بوده و خواهیم بود. کلیه حقوق مادی و معنوی تیم پژوهش مطابق با قوانین رعایت شد.

مشارکت مولفین

ایده و طراحی مطالعه: طیبه مرعشی، علی رمضانخانی، اعظم گودرزی، سمانه امیرقاسم‌خانی

جمع‌آوری داده‌ها: سمانه امیرقاسم‌خانی

تجزیه و تحلیل آماری و تفسیرداده‌ها: مهشید نامداری

نگارش پیش‌نویس مقاله: طیبه مرعشی، سمانه امیرقاسم‌خانی

بازبینی مقاله از نظر محتوا علمی: کلیه نویسندگان

استفاده از هوش مصنوعی

بدین وسیله اعلام می شود که در تدوین مقاله از هوش مصنوعی استفاده نشده است .

References

1- Malik A, Bashir F, Mahmood Kh. Antecedents and consequences of misinformation sharing behavior among adults on social media during COVID-19. Sage Open 2023; 13(1):21582440221147022. Doi: 10. 1177/ 21582440221147022.

2- Nejhaddadgar N, Darabi F. Media literacy and health information epidemic. Payesh (Health Monitor) 2023; 22(3):355-58 (In Persian).

3- Bigdeli Z, Nasiri M. Analysis of media literacy of master's students in humanities majors in Ahvaz city based on Taman's theoretical approach. Journal of Social Psychology 2013; 8(29):99-117 (In Persian).

4- Bahadori J,Shahi Kh, Barghi I. The role of media literacy for parents and social identity with media consumption students. Journal of New Media Studies 2018; 4(14):284-308 (In Persian).

5- Maghsodi M, vahed Z. Introducing a cognitive framework for designing and evaluating effectiveness of interventions of social media literacy skills development. Rasaneh 2018; 29(1):5-27 (In Persian).

6-Jahani A, Tajik Esmaeili S. The study between media literacy and social intelligence of social media users. Bi-Quarterly Scientific Journal of "Religion & Communication" 2022; 29(1):49-80 (In Persian).

7- Bahramian E, Amidi Mazaheri M. The effect of educational intervention on media literacy among high school female students. International Journal of Pediatrics 2018; 6(7):7937-45.

8- Jahangiri A, Ebrahimpour Koumleh S. Investigating the mediating role of learning styles in relationship between literacy media with academic satisfaction of students. Educational Technologies in Learning 2022; 5(16):27-49 (In Persian).

9- Daneshvar M, Hosseini SB, Moazen A, Salimi M, Vesali L, Nasiri B, et al. Thinking and Media Literacy: 10th and 11th Grades of High School. 10th ed. Tehran: Iran Textbook Publishing Company; 2022.

10- Abdolrahmani R, Shokri M. A measurement of the Status of frontiersmen'media Literacy: A case study of cross-border Iranian citizens of West Azerbaijan province. Research on Information Science & Public Libraries 2021; 27(3):493-520 (In Persian).

11- Ghasemi Gurbandi B, Sadeghi S. Investigating the effectiveness of media literacy on junior high school girls ' students. Oromozd Research Journal 2021; 54(Summer):238-51 (In Persian).

12- Asadi N. Analyzing the relationship between news consumption and media literacy of high school students in Tehran. Bi-quarterly Scientific Journal of Religion & Communication 2020; 26(2):17-56 (In Persian).

13- Soleiman S, Khosravi F, Haddad Z. Assessing media Literacy between university and pre-university Student of Tehran. Global Media Journal-Persian Edition 2013; 8(2):52-74 (In Persian).

14 -Olubiyo P.A survey of information literacy skills among undergraduates of Adeyemi college of education ،ondo ، Nigeria. Library Philosophy and Practice (e-Journal) 2019; 2353.

15- Sarmad Z, Hejazi E, Bazargan A. Research Methods in Behavioral Sciences. Tehran: Agah Publications; 2011.

16- Thoman E. The 3 stages of media literacy. Operational definition of media literacy: Center for Media Literacy. 1995.

17- Daneshvar S, Ghaffari M, Ramazankhani A, Marashi T. Conceptual explanation of adolescents' media health literacy: A qualitative content analysis. Journal of Education and Health Promotion 2023; 12:333. Doi: 10. 4103/ jehp. jehp_ 129_ 23.

18- Juniper EF, Guyatt GH, Streiner DL, King DR. Clinical impact versus factor analysis for quality of life questionnaire construction. Journal of Clinical Epidemiology 1997; 50(3):233-38.

این کار از مجوز Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0) تبعیت می‌کند.

19- Lacasse Y, Godbout C, Series F. Health-related quality of life in obstructive sleep apnoea. European Respiratory Journal 2002; 19(3):499-503.

20- Bernardi LA, Luck M, Kyweluk MA, Feinberg EC. Knowledge gaps in the understanding of fertility among non-medical graduate students. F&S Reports 2020; 1(3):177-85.

21- Asadi A, Bokharayi M. Level of knowledge of students' parents about the educational role of cyberspace 2021;1(1):51-61 (In Persian).

22- Asadi N. Investigating the ways of parental intervention in children's use of media. Rasaneh 2020; 31(3):83-110 (In Persian).

23- Dolatyari M, Bagherzadeh Shehpol A, Farahian Roudi F. Investigating the relationship between media literacy and academic achievement of secondary high school students. In: Proceedings of the 8th National Conference on Educational Sciences and Psychology; 21-22 Dec 2023; Mahmoodabad, Mazandaran. p. 1-5.

24-Chaleshgar-kordasabi M, Naghibi SA, Eshkevar-kiyai Z, Kar V. Evaluation of media literacy in students of Mazandaran University of Medical Sciences. Iranian Journal of Health Sciences 2023; 11(1):37-46 (In Persian).

25- Shojaee M, Amirpour M. A survey of media literacy among students in the information society in North khorasan.Sociological Studies of Youth 2012; 3(7):43-56 (In Persian).

26-Taghizadeh A. The effectiveness of media literacy education on students in kerman city. Journal of Communication Research 2018; 24(92):153-74 (In Persian).

این کار از مجوز Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0) تبعیت می‌کند.

Journal of Behdasht dar Arseh (i.e., Health in the Field)
Journal homepage: https://journals.sbmu.ac.ir/jhf
Vol.13, No.4, Winter 2025

Investigating the media literacy status of first grade female students in Tehran high schools in the academic year 2024-2025

Samaneh Amirghasemkhani[1], Tayyebeh Marashi[*1], Ali Ramezakhani[1], Mahshid Namdari[2], Azam Goodarzi[3]

[1] Department of Public Health, School of Health and Safety, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran.
[2] Department of Epidemiology, School of Public Health & Safety, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran.
[3] Ministry of Education, Office of Health and Wellness, Tehran, Iran.

Abstract

Background and Aims: Media literacy is the ability to access, analyze, critique, evaluate, and communicate with various forms of media messages. Among media audiences, adolescents are the most susceptible to media influence. The present study was conducted to determine the media literacy status of first-year female high school students in Tehran during the 2024–2025 academic year.

Materials and Methods: In this descriptive-analytical study, 211 first-year female secondary school students selected through two-stage sampling were assessed. Data were collected using a researcher-developed questionnaire, whose validity and reliability were evaluated. The data were analyzed using SPSS version 24. Ethical considerations were observed throughout all stages of the study.

Results: The highest proportion of students (43.6%) belonged to the 13-year-old age group. More than half of the students (57.8%) had media literacy scores ranging from 65 to 101, while 40.8% had scores ranging from 102 to 140; the remaining students scored below 65. Good media literacy was observed among students whose fathers had a master's degree (25.6%), whose mothers had a middle-school or lower-secondary education (55.7%), and whose fathers were self-employed (56.6%).

Conclusion: The findings showed that the students' media literacy was at moderate to good levels. However, given the importance and necessity of media literacy, educational planning can help improve students' media literacy and promote their more informed and conscious use of media.

Keywords: Media literacy; Student; High school first

Please cite this article as: Amirghasemkhani S, Marashi T, Ramezakhani A, Namdari M, Goodarzi A. Investigating the media literacy status of first grade female students in Tehran high schools in the academic year 2024-2025. Journal of Health in the Field 2025; 13(4):56-63. https://doi.org/10.22037/jhf.v13i4.50078

Corresponding Author: Department of Public Health, School of Health and Safety, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

Corresponding Author: Department of Public Health, School of Health and Safety, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran.
Email: t.marashi@sbmu.ac.ir
Received: 25 August 2025
Accepted: 26 May 2026